پایه ی سوم ابتدایی

تجوید (۱)

سطح دو

وقف
همزه
روم
ابدال
اسکان
سجده‌ی تلاوت
وقف
علامتهای وقف
همزه
وصل
سجده‌ی تلاوت
وقف
همزه
چگونگی تلفظ کلمه (الله)
روم
سجده‌ی تلاوت
چگونگی تلفظ کلمه (الله)
وصل

تألیف : گروه خود آموز و تجوید

بسم الله الرحمن الرحیم

پایه سوم ابتدایی

تجوید(۱)

تهیه و تنظیم: گروه خود آموز و تجوید

عنوان و نام پدیدآور	: تجوید (۱) پایه سوم ابتدایی/ تهیه و تنظیم گروه خودآموز و تجوید [کمیته‌ی مکتب‌خانه‌های جنوب]؛ زیر نظر کمیته‌ی مکتب‌خانه‌های جنوب.
مشخصات نشر	: تهران: مردم سالاری، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۶ ص.
شابک	: ۵۵۰۰ ریال: 978-600-5339-06-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: قرآن -- تجوید
موضوع	: قرآن -- قرائت
شناسه افزوده	: شورای عالی مدارس اهل سنت جنوب ایران. کمیته مکتب‌خانه‌ها. گروه خودآموز و تجوید
شناسه افزوده	: شورای عالی مدارس اهل سنت جنوب ایران. کمیته مکتب‌خانه‌ها
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۸ BP۷۴/۵/ت۳۳
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۷۱۶۸۷۳

نام کتاب :تجوید (۱)

ناشر : مردم سالاری

مولف :گروه خود آموز و تجوید

طراح و صفحه آرا : نشر احسان

نوبت چاپ : اول ۱۳۸۹

شمارگان : ۵۰۰۰ جلد

قیمت : ۵۵۰۰ ریال

شابک : ۲-۰۶-۵۳۳۹-۶۰۰-۹۷۸

((بر اساس منابع اهل سنت))

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین و الصلاة والسلام علی سیدنا محمد و علی آله و صحبه أجمعین، أما بعد:

سخنی با معلمان قرآن

همکار گرامی، هم اینک که خداوند متعال من و شما را به عنوان معلم قرآن انتخاب نموده و در مقام شامخ تدریس کلامش جای داده است، به شکرانه‌ی این نعمت بزرگ لازم است همواره این منت عظیم را به خاطر داشته و جایگاه حقیقی خود را بشناسیم و جهت بالا بردن سطح علمی خود و دیگران تا حد مطلوب سعی و تلاش نمائیم.

همکار گرامی، افرادی که جهت یادگیری قرآن به ما روی آورده‌اند و خالصانه به خدمت قرآن می‌آیند فرزندان، برادران و خواهران ما هستند، لذا همیشه با این دید به آنها نگاه کنیم و از محبت به آنها کوتاهی نورزیم و با توکل بر خداوند عزوجل کارمان را آغاز نماییم، و همواره از درگاه او رضایت و خشنودیش را بجوییم زیرا تنها اوست که بر هر چیزی قادر است. به امید اینکه همه‌ی ما را مشمول این سخن گهربار پیامبر ﷺ قرار دهد که فرمودند: (خیرکم من تعلم القرآن و علمه) « بهترین شما کسی است که قرآن را یاد بگیرد و آن را (به دیگران) یاد دهد».

ویژگیهای جزوه

۱- این جزوه در هشت درس برای مدت دو ماه و هفته‌ای یک جلسه تنظیم شده است.

۲- برای هر درس مثالهایی آورده شده که با استفاده از آنها موضوع درس توضیح داده شده است.

۳- در پایان هر درس تمرین هایی بعنوان (کار در کلاس) گذاشته شده که معلم همراه با دانش آموزان آنها را در کلاس حل نمایند.

۴- در پایان هر درس تمرین هایی به عنوان (کار در خانه) قرار داده شده که حل آنها به عهده‌ی دانش آموز می باشد.

روش تدریس

۱- معلم پس از حمد و ثنای خداوند متعال و درود و سلام بر رسول اکرم ﷺ عنوان درس را روی تخته نوشته و با استفاده از مثال ها آن را به خوبی به دانش آموز تفهیم نماید.

۲- معلم برای (قسمت کار درکلاس) از تک تک دانش آموزان بخواهد که تمرین ها را به صورت عملی انجام دهند و خود بر آنها نظارت داشته باشد.

۳- معلم در هر جلسه(قسمت کار در خانه) را که توسط دانش آموزان حل شده بررسی نماید.

سخنی با دانش آموزان عزیز

از آنجایی که خداوند تو فیق یادگیری کلام پاکش را به شما عنایت فرموده است، جای بسی شکر و سپاس است باید این فرصت را غنیمت شمرده و خالصانه با سعی و تلاش بیشتری به یادگیری دقیق قرآن بپردازیم. ما دانش آموزان قرآن باید به معلمان خود احترام گذاشته و برای حفظ نظم و انضباط از بهترین ها باشیم و سعی کنیم که همواره خدا را حاضر و ناظر بر اعمال و رفتار خود بدانیم.
روش صحیح خواندن قرآن و معنای آن را یاد بگیریم و همواره بکوشیم که در زندگی خود به آن عمل نماییم.

آنچه در این شماره می خوانیم

درس

آداب تلاوت قرآن

قرآن کلام خدای پاک و مهربان است، لذا شایسته است ما بچه های مسلمان هنگام خواندن قرآن امور زیر را رعایت کنیم:

الف) پاک بودن بدن و لباس.
ب) با وضو بودن.
ج) مؤدبانه نشستن در حضور قرآن.
د) با « أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ » شروع کردن.
ه) ادب و احترام قرآن را نگه داشتن.
و) پاک و سالم نگه داشتن قرآن.
ز) در جای مناسب قرار دادن قرآن.

کار در کلاس:

۱- کدام یک از موارد زیر احترام به قرآن است؟
الف) نوشتن و خط کشیدن روی آن.
ب) با وضو بودن.
ج) سعی در خواندن قرآن با صدای خوش.
د) جلد گرفتن آن.

۲- کدام یک از موارد زیر بی احترامی به قرآن است؟
الف) استفاده از رحل ب) رد شدن از روی آن
ج) تکیه زدن به آن د) گذاشتن آن در جای مناسب

۳- چرا باید به قرآن احترام بگذاریم؟

یادآوری

در خود آموز خواندیم که تلفظ بعضی از حروف در زبان عربی با فارسی تفاوت دارد که آن حروف عبارتند از:

«ث، ذ، ح، ص، ض، ظ، ط، ع، و»

توجه: در تلفظ این حروف «ق، ه، ء، غ» هم دقت شود.

برای تلفظ هر حرف ابتدا آن را ساکن می کنیم و قبل از آن یک حرف صدا دار قرار می دهیم.

مثال «أَبْ، أَثْ، أَحْ، أَصْ، أَضْ، أَظْ، أَطْ، أَعْ، أَوْ»

اکنون همین حروف را در این آیات با هم می خوانیم:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَٱلْعَـٰدِيَـٰتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَٱلْمُورِيَـٰتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَٱلْمُغِيرَٰتِ صُبْحًا
﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِۦ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِۦ جَمْعًا ﴿٥﴾ ﴾

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِىٓ أَنقَضَ
ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ ﴾

همکار گرامی کلمات را روی تخته سیاه بنویسید و از دانش آموزان بخواهید که حروف مورد نظر را مشخص نمایند و آنها را به طور صحیح تلفظ کنند.

درس ۳

وقف (۱)

منظور از وقف ایستادن بر آخر کلمه همراه با نفس کشیدن به نیت شروع قرائت است.

وقف به دو روش صورت می گیرد:

ابدال

اسکان

الف) اسکان : اسکان یعنی ساکن کردن.

کلماتی که در آخر آنها یکی از صداهای (ـَ ، ـِ ، ـُ ، ـٍ ، ـٌ) باشد در هنگام وقف ، این صداها به سکون (ـْ) تبدیل می شوند.

نوشته می شود	خوانده می شود	نوشته می شود	خوانده می شود
بَصِيرٌ	بَصِيرْ	عُتُوٍ	عُتُوْ
وَالْفَتْحُ	وَالْفَتْحْ	الرَّحْمَنِ	الرَّحْمَنْ
هُوَ	هُوْ	خَالِدِيْنَ	خَالِدِيْنْ

کار در کلاس

۱- در موارد زیر چگونه وقف می کنیم؟

الف) ﴿إِذَا جَآءَ نَصْرُ ٱللَّهِ وَٱلْفَتْحُ ۝١﴾

ب) ﴿ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا ۝٢٧﴾

ج) ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ۝١٠﴾

د) ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ ﴾

ه) ﴿ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ ﴾

و) ﴿ لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ ﴾

کار در خانه

۱- وقف را تعریف کنید؟

۲- کدام یک از علامتهای وقف را می شناسید، نام ببرید؟

۳- برای هر علامت وقف یک مثال بیاورید؟

درس ۴

وقف (۲)

ب) ابدال: یعنی تبدیل نمودن و دگرگون ساختن

انواع ابدال:

۱- تبدیل « ة» (تاء گرد) به « ه» (هاء ساکن) مانند:

الف: ﴿ وَفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ ﴾

ب: ﴿ قَالُواْ تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ ﴿١٣﴾ ﴾

هرگاه در آخر کلمه ای (تاء گرد) باشد هنگام وقف بصورت (هاء) خوانده می شود.

۲- تبدیل « ـً » (تنوین نصب) به « ا » (الف) مانند:

الف: ﴿ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ ﴾

ب: ﴿ فَٱلْعَٰصِفَٰتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشْرًا ﴿٣﴾ ﴾

هرگاه در آخر کلمه‌ای تنوین نصب باشد، هنگام وقف بصورت (الف) تلفظ می شود.

توجه: تنوین نصب روی تاء گرد « ة» در هنگام وقف به الف تبدیل نمی شود، بلکه ساکن می شود. مانند:

الف: حَسَنَةً که می شود.. حَسَنَهْ. ب: نَخِرَةً که می شود.. نَخِرهْ.

کار در کلاس

۱- آیات زیر را یک بار با وقف و یک بار بدون وقف بخوانید:

﴿ وَٱلْعَٰدِيَٰتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَٱلْمُورِيَٰتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَٱلْمُغِيرَٰتِ صُبْحًا

﴿فَأَثَرْنَ بِهِۦ نَقْعًا ﴿٤﴾﴾ ﴿ٱلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا ٱلْقَارِعَةُ ﴿٢﴾﴾ ﴿٣﴾

۲- سوره بلد را با توجه به انواع وقفها تلاوت نمایید.

کار در خانه

۱- ابدال یعنی چه؟ و بر چند نوع است؟
۲- برای هر نوع ابدال دو مثال بزنید.

درس

وقف (۳)

علامتهای وقف

آیا تا کنون به این علامتها « م ، ج ، لا » که روی بعضی کلمات قرآنی قرار دارند توجه کرده اید؟

به نظر شما اینها چه علامتهایی هستند؟

اینها علامتهای وقف می باشند. اما هر کدام مفهوم جداگانه ای دارند.

م : علامت وقف لازم است؛ یعنی حتما باید بایستیم.

لا: علامت وقف ممنوع است؛ یعنی حتما نباید بایستیم.

ج: علامت وقف جایز است؛ یعنی ما اجازه داریم که بایستیم یا نه.

توجه: بهتر است در آخر هر آیه وقف نماییم.

کار در کلاس

علامتهای وقف را در آیات زیر بیابید:

الف) ﴿ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَىٰ شَيْءٍ نُكُرٍ ﴿٦﴾ ﴾

ب) ﴿ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ ج بَنَاهَا ﴿٢٧﴾ ﴾

ج) ﴿ أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لا إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ ﴾

کار در خانه

علامتهای وقف را نام ببرید.

بر روی کدام علامت، وقف کردن ممنوع است؟

درس ۶

چگونگی تلفظ کلمه (الله)

لفظ جلاله «الله» به دو صورت خوانده می شود:

۱. با صدای غلیظ و پر: زمانی که , قبل از لفظ جلاله « الله » فتحه « ـَ » و یا ضمه «ـُ» باشد.

مثال: هُوَ ٱللَّهُ ، رَسُولُ ٱللَّهِ ، إِنَّ ٱللَّهَ ، نَصْرُ ٱللَّهِ ، ٱللَّهُمَّ

﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ ﴾

۲. با صدای نازک و باریک: زمانی که قبل از آن کسره «ـِ» بیاید.

مثال: لِلَّهِ ، بِسْمِ ٱللَّهِ ، فِي دِينِ ٱللَّهِ ، قُلِ ٱللَّهُمَّ

﴿ وَمَا نَقَمُوا۟ مِنْهُمْ إِلَّآ أَن يُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٨﴾ ﴾

کار در کلاس

سوره‌ی (النصر) را با توجه به احکام لفظ جلاله‌ی (الله) بخوانید.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ إِذَا جَآءَ نَصْرُ ٱللَّهِ وَٱلْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ ٱلنَّاسَ
يَدْخُلُونَ فِي دِينِ ٱللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
وَٱسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾ ﴾

کار در خانه

۱- برای غلیظ و پر خواندن (الله) چند مثال ذکر کنید.

۲ - چه زمانی لفظ جلاله (الله) را نازک و باریک می خوانیم؟ مثال بزنید.

سجده‌ی تلاوت

بعضی از آیات قرآنی با این ۩ علامت مشخص شده‌اند.
مشهور است پیامبر گرامی ما ﷺ هنگام رسیدن به این آیات سجده می کردند؛ این سجده را سجده تلاوت گویند.
شایسته است ما مسلمانان به پیروی از رسول اکرم ﷺ هنگام رسیدن به این آیات سجده کنیم.

اکنون چگونگی انجام دادن سجده تلاوت را یاد می گیریم:

۱- با وضوی کامل مؤدبانه رو به قبله می نشینیم.
۲- به نیت سجده تلاوت (الله اکبر) می گوییم.
۳- با گفتن (الله اکبر) دوم به سجده می رویم.
۴- در سجده تسبیح (ذکر سجده) می خوانیم.
۵- با گفتن (الله اکبر) سوم می نشینیم و سلام می دهیم.

برای سجده تلاوت ذکرهای زیادی گفته شده است که از آن جمله (سبحان ربی الأعلی) است. مثال:

﴿ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ۩ (۱۹) ﴾

کار در کلاس

۱- چهار موارد از آیات سجده را پیدا کنید.
۲ - آداب سجده‌ی تلاوت چیست؟
۳- آیا وضو گرفتن برای سجده ی تلاوت لازم است؟

درس

همزه

همزه دو نوع است:

الف) قطع　　　　ب) وصل

علامت « ٱ» نشانه‌ی همزه‌ی وصل و علامت « أ» نشانه‌ی همزه قطع است

همزه‌ی قطع همیشه خوانده می شود. مانند:

﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝٥ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ۝٦
صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ۝٧ ﴾

﴿ لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ۝١٢ ﴾

﴿ لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ ۝١ ﴾

همزه‌ی وصل هر گاه میان دو کلمه قرار گیرد، خوانده نمی شود و آن دو کلمه را به هم وصل می کند . مانند:

﴿ فَمَهِّلِ ٱلْكَٰفِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًۢا ۝١٧ ﴾

﴿ سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ۝١ ﴾

﴿ إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا ۝١٢ ﴾

کار در کلاس

۱- سوره‌ی مبارکه « الأعلی» را بخوانید و همزه های قطع و وصل را در آن پیدا کنید

۲- بخوانید و تکرار نمائید.

﴿ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلرُّجْعَىٰٓ ۝٨ ﴾

﴿ فَلَا ٱقۡتَحَمَ ٱلۡعَقَبَةَ ﴿١١﴾ ﴾

﴿ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ ﴾

﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلۡمَوۡتُ قَالَ رَبِّ ٱرۡجِعُونِ ﴿٩٩﴾ ﴾

﴿ وَٱلۡفَجۡرِ ﴿١﴾ ﴾

کار در خانه

۱- همزه بر چند نوع است؟ نام ببرید.
۲- برای همزه‌ی وصل دو مثال بیابید.
۳- سه مثال برای همزه‌ی قطع بیابید.